

שאינן הכל בקיאים באמירתו התקינה שאחד מקרא וכולם עונים. ובימיו של רבא ובמקומו שהיו בקיאים, השתתפו כולם בפניהם בהלל כולו. אלא לפי שיש בכל דרך מדרכי הקריאה הנ"ל יחוד מסוים שאין בחברתה, באופיו של השיר ובצורת ביטוי הנפש ודבקותה בה, וכן בצביון השתתפות הקהל ובתאום שבין המהללים ובאחדותם, לכך השאירו כל אחת מן הדרכים הללו שלא יישכח; עניית הללו' וכמו 'אשירה לה' וראשי פרקים, חזרה על דברי המקרא, סיום המשפט שהתחיל, ואמירה של כל יחיד ויחיד. עפ"י: מאירי ושרי; תנחומא בשלח; רמב"ם ספ"ג מהל' חנוכה; שם משמואל בהעלותך; או"ח תכב; הגר"ז מבריסק זצ"ל; רשימות משיעורי הגר"ד"ס.

דף לט

'מקום שנהגו לכפול... מאודך ולמטה'. משמע שבפסוקים שלא אמרו בהם לכפול – אסור לכפול, וכן במקום שנהגו לפשוט – לא יכפול. ואם כן כ"ש בברכות שאין לכפול. [ועל כן מי שאמר בתפילה 'שים שלום' בערבית במקום 'שלום רב' או להפך, כיון שיצא ידי חובה במה שאמר – מסתבר שאין לחזור]. על כן אין רוח חכמים נוחה במנהג חזנים מסויימים שכופלים התיבות בברכה [גם כשחוזרים ואומרים אותן שוב כסדרן. שאם מדלגים ומשבשים התיבות, יש לחוש אף משום שינוי משמעות והפסק בברכה]. אכן אם לא נתכוין באי אלו תיבות בברכה, הגם שאין הכוונה בהן מעכבת, טוב יותר לחזור ולאמרן ככוונה אם לא אמר שם השם של החתימה (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב כב וח"ד יח. עע"ש).

'ומאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? דאמר רב נחמן בר יצחק: דכתיב וירץ אחמעץ דרך הככר ויעבר את הכושי. אביי אמר מהכא והוא עבר לפניהם...'. הנצי"ב (בחדושי לפסחים ובהעמק דבר ריש וילך) כתב לפרש שאין זו מחלוקת באסמכתאות גרידא אלא שתי דעות המה בדברי שמואל; לרב נחמן בר יצחק יש להתחיל הברכה קודם המצוה ואז לעשותה ואחר כך לגמור הברכה, כדרך אחימעץ שהיה בתחילה אחרי הכושי ואח"כ עבר והקדימו [ובכך מובן שימוש הלשון החריגה 'עובר לעשייתן']. ואילו אביי הביא שמשמעות 'עבר' משמע להיות קודם מתחילה ועד סוף, כלומר גם גמר הברכה תהא לפני המצוה. וסיים הנצי"ב: 'ובאמת בשני האופנים שרי, אך מצוה שאי אפשר לעשות בשעת הברכה על כרחך מברכים קודם'.

באסופת 'עלה יונה' (עמ' קיד) תמה הגר"י מרצבך זצ"ל על מסקנת הנצי"ב מדברי הגמרא במנחות (לה:): ומהירושלמי (ברכות ט, ג), שלדעת שמואל אין לברך בשעת עשיית המצוה אלא לפניה. [וע' גם בשו"ת מהר"ל סוס"י קמה. אך יש להעיר מדברי הריטב"א להלן מב. 'ומה שאמרו עובר לעשייתן ולא אמרו קודם עשייתן, אין הכוונה אלא כדי שלא יקדים ברכה למעשה אלא בתוך המעשה כדי שיגמור כל הברכה'. עוד יש להעיר מהמובא בשם הגר"ח זוננפלד (הנהגות ופסקים הל' נט"י לסעודה א) שמותר לברך על הנטילה בשעת הניגוב. והגר"א נבצל שליט"א העיר שם 'צ"ע הלא צריך לברך עובר לעשייתן'].

וכתב הוא על פי דרך הנצי"ב באופן אחר:

'לולא דמסתפינא הייתי אומר בדרכו הוא, אבל להיפך, שיש לפני הברכה כבר לעשות כאילו מתחילים המצוה – התפילין מונחים על הזרוע; שלשת המינים כבר בידו; התינוק והסכין מוכנים – עד שכל אחד יוכל לחשוב כמו בריצת הכושי שהכושי יקדים והמעשה יגמר לפני הברכה. ופתאום באה הברכה

ועוברת על המעשה – עובר לעשייתה – וגומרת ומקדימה כאחמיעץ וגומר הברכה עד שהמעשה עוד לא הגיע. ולכן הלשון 'עובר' והראיה מאחמיעץ. אלא שכפי דברי הנצי"ב במצוות שאין אפשרות לדבר זה, יש אמנם להכין כדרך שיעקב הכין המחנות (והוא עבר לפניהם), ולברך מקודם'.
 עוד על לשון 'עבר' במשמעות הקדים – ע' ברש"ש יומא לג סע"ב. וע' ב"ב קט: שדורש מ'העברתם את נחלתו לבתו' שכביכול היה ראוי לאב ומקדימתו הבת וזכה לפניו.
 וע"ע משנה גדה יא. 'בשעה שהיא עוברת לשמש' – ויל"פ בקרוב ועומד לדבר. ואולם הרמב"ן שם פירש שעוברת מעיסוקיה האחרים. ושם יש נפקותא בין הפירושים האם צריכה לבדוק בסמוך ממש אם לאו.

בטעם הקדמת הברכה כתב הריטב"א: כדי שיקדש תחילה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת. ועוד, כי הברכות מעבודת הנפש הן וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה של עבודת הגוף.

זליתב ליה בהדיא? לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ דתניא אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות... בד"א מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר אסור'. התוס' מפרשים שדמי האתרוג מרובים ממזון שלש סעודות ולכך אין לוקחים אותו אפילו היה מן המופקר.
 ואולם מדברי הרמב"ם נראה שמפרש בלוקח אתרוג מן המשומר, שאסור ליקח אפילו בכדי איסר (שפת אמת ואגרות משה ח"א קפו. וכ"כ באג"מ בדעת רש"י). [והתוס' שלא פירשו כן יש לומר שהולכים בשיטת רבנו תם שהמשומר אסור באכילה (כמוש"כ התוס' להלן) הלכך פסול הוא לנטילה משום שאין בו התר אכילה. ובהכרח שמדובר בלוקח מן המופקר] (עפ"י שפת אמת).

זאם מסר יאמר הרי מעות הללו יהו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי'. התוס' פירשו שאפילו לפי הדעה הסוברת אין אדם מחלל מה שביד חברו, קנס הוא שקנסו חכמים את המוסר לעשות כן הגם שאין החילול חל.
 ואילו הריטב"א מפרש שמחללו מדעת חברו. ונסתפק שמא מועיל החילול אפילו שלא מדעתו משום 'זכין לאדם שלא בפניו'.
 [בספר אבי עזרי (שמיטה ה,ח) ביאר השמטת הרמב"ם דין זה שאם מסר מחלל, כי פשוט הוא ונכלל בדין 'אין מוסרין דמי שביעית לע"ה', שכיון שיכול לתקן את אשר עיוות ע"י החילול, ודאי צריך לעשות כן ודאי שמועיל משום דין 'זכין לאדם'. ותימה הלא הברייתא הוצרכה לומר זאת (אך י"ל שאשמעינן שביעית מתחלת דרך חילול), וגם מהתוס' נראה שהניחו כדבר פשוט שאין כאן דין 'זכיה', והריטב"א נסתפק בדבר, וכיצד אפשר לומר שפשוט הוא ואין צריך ללמדנו זאת. וע' בשפת אמת].
 ובתוס' בב"ק (סח: ד"ה הוא) פירשו שהוציאו חכמים את הפירות מרשות עם הארץ מכח 'הפקר בית דין הפקר' כדי שלא ייכשל, והעמידום ברשותו של זה כדי שיוכל לחללם.

(ע"ב) 'בכדי מן שנו...' יתכן שנקט 'מן' לאשר היה הגמן שבמדבר שטוח על פני המדבר ומופקר לכל ולא היה חסר אלא לקיטה, וגם משום שכתוב בו 'איש לפי אכלו לקטו'. אף מינים אלו המנויים כאן, לקטום מן השדה כדי אכילה.
 ועתה שואל על לשון 'מן' שבתורה, 'ממאי דהאי מן לישנא דמוזני', כפי שנאמר שקראו שמו מן כי לא ידעו מה הוא, כלומר קראוהו 'מוזני'. וכן פרש"י בפירוש התורה שלכך קראוהו מוזני, על שם 'זימן...'. [ויתכן שביחוד נקרא 'מן' אותו מוזן המוזמן על ידי פרנס, ומוקצב למנות].
 עוד על דרך הרמז – בספר פרי צדיק תרומה יא.

'אתרוג נמי בת ששית הנכנסת לשביעית היא? – אתרוג בטר לקיטה אזלינן'. משמע מכאן (כן הוכיח מהר"ם ועוד) שראש השנה הקובע לענין קדושת שביעית הוא אחד בתשרי אף בפירות האילן. ורק לענין מנין שנות ערלה ומעשרות שתלוי הדבר בגידול האילן עצמו, ראש השנה הוא ט"ו בשבט, משא"כ שנת השביעית מתחלת מתשרי אף לענין אילנות.

ואמנם כמה מן הפוסקים כתבו שראש השנה באילן הוא ט"ו בשבט אף לענין שביעית (כן כתב השל"ה בשער האותיות ק' ועוד. ויסוד לדבר בפירוש רבנו חננאל ר"ה טו: ובספר הערוך ערך 'בנות שבע', ובפירוש הראב"ד והר"ש לתו"כ בהר). וצריך לומר שהם יפרשו שאתרוג שונה שכיון שהולכים בו אחר לקיטה הרי כל שהלקיטה היתה בשנה השביעית נתקדש, משא"כ שאר אילנות שהולכים בהם אחר חנטה, מה שחנט קודם ט"ו בשבט הוא מחמת גשמי שנה שעברה ולכך מתייחסים לשנה הששית. [ואולם מרש"י משמע שגם גבי לולב הקובע הוא אחד בתשרי] (עפ"י חזו"א שביעית ז, יג. וע' במה שנשאו ונתנו בתירוץ זה בקהלות יעקב שביעית ד ובשו"ת שבט הלוי ח"ו קפב).

והסכמת כמה אחרונים להלכה [עפ"י הנראה מדברי רמב"ם] שהקובע הוא אחד בתשרי לענין שביעית (ע' רדב"ז הל' שמיטה ד, ט; תורעק"א פ"ק דר"ה; מהר"ם וכפות תמרים כאן; פאת השלחן שביעית כב, יד; חזון איש שביעית ז, יג ועוד). ויש אומרים שרק להחמיר יש לנהוג באילנות קדושת שביעית עד ט"ו בשבט של שמינית, אבל לא להקל להחשיבם כששית עד ט"ו בשבט של שביעית (עפ"י ר"ש בתו"כ בהר; שפת אמת. וע' בספר השמיטה א, ג בשם הגר"ח ברלין). וע"ע פני יהושע וטורי אבן ר"ה יד-טו; ערוך לנר; רש"ש ריש ר"ה; המועדים בהלכה; בית ישי א.

דף מ

'טעמא דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא, הא דשביעית קדוש, אמאי עצים בעלמא הוא ועצים אין בהן משום קדושת שביעית... שאני התם...'. מבואר שלולב יש בו קדושת שביעית מפני שימושו לכיבוד הבית או לשאר תשמישים (רישב"א) באופן שהנאתו וביעורו שוה, בדומה לאכילה [ובעל המאור כתב שהנאתו קודמת לביעורו. ויש סוברים שדין הנאתו קודמת ספק הוא בירושלמי. עפ"י רש"ט]. ואולם בזמן הזה שאין משתמשים בלולב כלל לכיבוד הבית וכד', כתב הגרשז"א (מנחת שלמה נא, כג) שאין נוהגת בו קדושת שביעית. וכתב שכמו כן נוהג העולם לענין הדסים, שאין נוהגים בהם בקדושת שביעית מפני שאינם עומדים לריח.

א. ע' בשו"ת שבט הלוי (ח"א קפא) שנשא ונתן בדבר ולא נחית לסברא זו (ע' מנח"ש שם), אלא שכתב לסמוך על דעת הראשונים שנראה מדבריהם שלמסקנת הסוגיא אין בלולב קדושת שביעית לפי שאין חילוק בין עצים לעצים. וסיים: 'ובמה שכתב בדעת החזון איש זי"ע, נהירנא כד הוינא עוסק אתו במו"מ של הלכה בדין הדס לקדושת שביעית, דהוי פשיטא ליה דלולב אין בו קדושת שביעית (אם אין זכרוני מכזב אותי). על כן אמינא, המחמיר יחמיר לעצמו וברוך יאמרו לעומתו, אבל המקילים יש להם עמוד ברזל לסמוך עליו'.

ב. יש לברר דין ההדס במקומות משתמשים בהם לריח, אלא שהדסים משולשים מיעדים אותם למצוה בלבד, האם דנים אחר כלל ההדסים או כל זן נידון לעצמו.

'זהאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה? אמר רבא: סתם עצים ולהסקה הן עומדין...'. מפרש"י משמע שעצים דמשחן הם עצים מיוחדים ('עץ שמן') שיש בהם שימוש למאור, ואעפ"כ הואיל וסתם עצי היסק הנאתם אחר ביעורם לפיכך אין בהם משום קדושת שביעית. ופירשו התוס' (בב"ק קא:): משום

משום קיום מנהג אחר שנהגו לענות מה שהש"ץ אומר (ע' סדר רב עמרם וב'מקור הברכות'), אם מפני שלפעמים אינו מכוין (משנ"ב תכב סק"כ. יל"פ שאינו מכוין לשמוע מהש"ץ, או שמא הש"ץ אינו מכוין להוציא. אך יתכן שא"צ כוונה מיוחדת להוציא (וע' ברכת מרדכי ח"ב א, ז. וצ"ע).] וכן כופלים הש"ץ והציבור אחריו 'אנא ה'...' 'אנא ה'...! וממשיך הציבור כולו לכפול עד סוף הפרק (עתוס' ריטב"א וס"פ).

המנהג כיום לברך אחר ההלל. ואפילו בראש חדש שקריאת ההלל מנהג, אותם המברכים בו על ההלל מברכים גם לאחריו (עפ"י תרומת הדשן ט ועוד).
ב. הקורא הלל ביחיד, יש לו להדר ולומר לשנים שיענו עמו ראשי פרקים: 'הודו לה'... [ובמדרש (תהלים קיג) אמרו: אין הלל פחות משלשה... (מרדכי, מובא ברמ"א תכב, ב).

אף על פי שמצוה לענות, אם שמע מפי המחוייב ולא ענה – יצא. ומנין שהשומע כעונה? אריב"ל משום בר קפרא: שכתוב כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה. וכי יאשיהו קרא והלא שפן קראם ויאשיהו שמע (ככתוב יען רך לבבך ותכנע לפני ה' בשמעך...). – אלא מכאן לשומע כעונה.

א. בבבלי, יש אומרים שאינו יוצא בשמיעה בלא ענייה (עפ"י רבנו ירוחם, מובא בב"י תכב. ופירושו במג"א וא"ר שזה אפילו כשהקורא עדיין לא יצא ידי חובתו. וצ"ע לפי"ז כיצד נהגו לצאת ידי 'ברוך הבא' בשמיעה בלבד. וצ"ל שאף זו כענייה שמ"מ משתתף עם הקורא). ויש חולקים וסוברים שיצא (פרי חדש שם, מובא בבאור הלכה).

ב. בתוס' צדדו לומר אף לענין עניית קדיש וקדושה, שמא מצוה מן המובהר לענות בפה דוקא.
ג. מדברי רעק"א (בברכות כ ובתשובה ז) משמע שאפשר לומר 'שומע כעונה' על מקצת מן הברכה. ובחזון איש (כהו, ל, ב-ג) כתב להוכיח שאין אומרים כן. ואולם נראה שבאופן שהמברך אומר את הברכה כולה, לדברי הכל יכול השומע לצאת חציה בשמיעה חציה באמירה (עפ"י קהלות יעקב ברכות ט. וע' ברכת מרדכי ח"ב א, ז).

ב. אמר רבא: לא יאמר אדם 'ברוך הבא' ואחר כך 'בשם ה' (שהפסיק בנשימה בינתים והאזכרה עומדת לעצמה, ונראה כמוציאה לבטלה עפ"י רש"י), אלא יאמר הכל בבת אחת. וכן לא יאמר 'הא שמיה רבה' ואח"כ 'מברך' אלא הכל כאחת. אמר לו רב ספרא: גמר הדבר הוא (הואיל וכוונתו לגמור) ואין לחוש להלכה אין להפסיק בין 'רבה' ל'מבורך' [ויש אומרים: בין 'שמיה' ל'רבה'] (עפ"י הג"א מאו"ז; רמ"א נ, א). ודוקא בשתיקה לא יפסיק, אבל אין צריך לאמרם בנשימה אחת (עפ"י פרי מגדים שם). ע"ע בספר מנהגי ישראל ח"א ו.

דף לט

- עו. א.** הלוקח מעם הארץ לולב ומיניו בשביעית, כיצד הוא עושה?
ב. האם מותר ליקח מעם הארץ פירות שביעית?

א. הואיל ואין מוסרים דמי פירות שביעית לעם הארץ כדלקמן, לפיכך הלוקח לולב ומיניו מעם הארץ בשביעית אינו רשאי ליתן לו דמים על האתרוג שנלקט בשביעית, אלא יתן לו האתרוג במתנה. לא רצה ליתן לו במתנה, אמר רב הונא: מבליע לו דמי אתרוג בלולב. והלולב אינו קדוש בקדושת שביעית מפני שהקובע באילנות הוא שעת החנטה והריוהו לולב של ששית [וישנה דעה שהלולב אינו קדוש כלל בקדושת

שביעית, כדלהלן מ]. ואולם האתרוג, סובר תנא דמתניתין כרבותינו שבאושא שהולכים בו אחר לקיטה לשביעית כירק. ואין כן דעת רבן גמליאל ורבי אליעזר ועוד תנאים.

א. לקיטה שאמרו – פירשו התוס': גמר גידול הפרי. ויש אומרים: לקיטה ממש (כן כתב בספר שער המלך מעש"ש א בדעת הרמב"ם).

ב. הקובע לענין לולב הוא שעת חנטת הלולב עצמו, לא חנטת הפרי (עפ"י מאירי; מקדש דוד זרעים ס,א עפ"י רש"י. ועחו"א שביעית י,ד). וכיוצא בזה עלי גפנים או תבן לבהמה, הקובע הוא שלב הגידול של העלים והתבן עצמם ולא הפרי (עפ"י מקד"ד שם; קהלות יעקב שביעית כב,ג).

ג. קיום מצוה באתרוג של שביעית שהיה משומר; בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א קפו) נקט על פי רוב הראשונים (רמב"ם, רש"י תוס' ור"ש, רמב"ן וריטב"א) שהמשומר לא נאסר באכילה (וכן נקט החו"א שביעית י,ו להקל, וכן במנחת שלמה מד), ועל כן ראוי הוא למצוה, ואפילו ביום הראשון יש להקל, וכל שכן בשאר הימים שלהרבה פוסקים אין צריך שיהא ראוי לאכילה. ומשום איסור 'מסייע ביד עוברי עבירה' של הסוחרים בו צריך לקנותו בהבלעה. ואם סמכו בסחורתם על הוראת חכם של התר מכירה, אין שייך בזה איסור 'מסייע...'. גם לדעת מי שאינו סומך על התר זה (ועע"ש אה"ע ח"ד סא,ב).

והגרש"ז אויערבך הורה לשואל שקנה לולב שנעבד בשביעית, שאין ראוי ליטלנו למצוה אם אפשר למצוא אחר (מובא בהליכות שלמה י הערה 98).

ב. אין ליקח פירות שביעית מעם הארץ [גם באופן שאין איסור סחורה כגון שליקט לעצמו והותר. עתוס'] מפני שאין מוסרים לו דמי שביעית יותר ממזון שלש סעודות (שמא לא יבערם בזמן הביעור רש"י), ולא ינהג בהם בקדושת שביעית. תוס'). ואם מסר, יאמר: הרי מעות הללו יהו מחוללים על פירות שיש לי בתוך ביתי, ובא ואוכלם בקדושת שביעית.

א. יש אומרים שאי אפשר לחלל מה שביד חברו, ולפי זה אין כאן חילול ממש אלא קנס בעלמא הוא שהצריכוהו לעשות כן (תוס'). ויש מפרשים שמחלל מדעתו, או שמא אף מועיל משום 'זכין לאדם שלא בפניו' (עריטב"א), או משום תקנה דרבנן העמידו הפירות ברשותו כדי שיוכל לחללם (תוס' ב"ק סה:).

ב. כאמור, לקיחה בהבלעה מותרת. רש"י פירש 'לקיחה בהבלעה' שמייקר את מחיר הלולב עד שנותן לו האתרוג במתנה (וער"ח). ומשמע שצריך שיתן לו את הפרי של שביעית במתנה בפירוש. ואולם מלשון הרמב"ם (שמיטה ח) ומסתימת דברי הגמרא נראה שגם בסתם שמשלם לו בעד הכל – מותר, ודי בכך שבדעת הלוקח ליתן המעות בעד הלולב ולא בעד האתרוג (עפ"י שפת אמת).

ג. נראה שבאופנים שיש איסור משום 'סחורה', אין מועילה הבלעה בסחורה המותרת [ולא התירו בירושלמי בהבלעה אלא במבליע בשל אחרים שאינו בכלל 'סחורה', משא"כ בסחורה שלו המותרת], כי סוף סוף נותן דמים עבור פירות שביעית (שפת אמת). וכן נקט הגרש"ז א לעיקר, ופקפק על הנוהגים התר לסחור באתרוגי שביעית ע"י הבלעה כלולב. ע' הליכות שלמה י,כט).

ואולם לענין איסור 'מסייע ביד עוברי עבירה' בלוקח מן המשומר, משמע בריטב"א שמועילה לקיחה בהבלעה לסלק איסור זה (עפ"י אגרות משה או"ח ח"א קפו).

ד. נראה שמותר ליקח פירות שביעית [שאין בהם איסור ספיחים] ולאכלם בקדושה, מחנוני הסומך על התר מכירה, אעפ"י שהלוקח אינו סומך על אותו התר – שאין לחוש משום הכשלת המוכר

בזמן שהוא נוהג לפי הוראה המתירה לו (עפ"י מנחת שלמה ח"א מד ובסו"י נא. וכיו"ב בעיקר הסברא – ע' אגרות משה או"ח ח"א קפו ואה"ע ח"ד סא, ב).
 במה דברים אמורים – במופקר (שראה שנתלקטו אותם פירות בשדה מופקר שאינו משומר. רש"י), אבל מן המשומר אסור אפילו בכחצי איסר (ואפילו כל שהוא. רמב"ם).
 רש"י מפרש הטעם לפי שנחשד שאינו מפקיר לעניים והערמה היא שמוכרם מעט מעט, לכך אסור ליקח ממנו כלום.
 ורבנו תם מפרש שהשומר בשביעית נאסר באכילה, אבל משום חשד – סתם עם הארץ אינו חשוד, ואם הוא ודאי חשוד – אסור ליקח ממנו אף מן המופקר. ורוב הפוסקים נקטו להתייר כדלעיל. [ואף לרבנו תם, כתב בספר ערוך לגר שאין בדבר איסור הנאה אלא אכילה בלבד. וכן הסכים במנחת שלמה (סו"י נא), שלא כדעת מי שרצה לאסור].

דיני אתרוג לענין מעשרות ושביעית, אם הולכים בו אחר החנטה או הלקיטה – בראש השנה יד-טו.

דף מ

**עז. א. האם יש בעצים משום קדושת שביעית? וכן בעלי קנים ובעלי גפנים?
 ב. האם מוסרים פירות שביעית למשרה ולכביסה, למלוגמא ולזילוף וכד'?**

א. לפי פרש"י (וכן נקטו התוס' בב"ק קא: והריטב"א), תלוי הדבר במחלוקת תנאים; האם עצים העומדים להסקה נוהגת בהם שביעית (כן דעת רבי יוסי שדרש לכם – לכל צרכיכם) אם לאו (תנא קמא. לכם לאכלה – בדומה לאכילה שהנאתו וביעורו שוה). ואולם עצים שהנאתם וביעורם באים כאחת (או הנאתם קודמת. עפ"י בעל המאור) כגון לולב שעיקר הנאתו לכבד את הבית וכד' – נוהגת בהם שביעית. אבל עצים העומדים להיסק, אפילו ליקטן להאיר אין נוהגת בהם שביעית לדעה זו.
 ולפי פירוש אחר (עפ"י תוס' כאן, מרש"י בב"ק קב) מחלוקת התנאים אמורה בכגון שייעד הדבר לשימוש שהנאתו וביעורו שוה, כגון עצי שמן שייעדם להאיר (/ לחמם. ריטב"א), או כגון יין (רש"י) למשרה וכבוסה [אבל סתם עצים, לדברי הכל אין בהם קדושת שביעית].

לפי פירוש זה יש לומר שגם לולב תלוי במחלוקת התנאים, ולתנא קמא אין בו קדושת שביעית, שהולכים אחר סתם עצים (ער"ן; 'כפות תמרים' בבאור פירוש הרמב"ם והרע"ב; ר"ג בכורות לא:).

מסתבר שעתה אין בלולבים קדושת שביעית מפני שאין משתמשים בהם כלל לכיבוד הבית. וכן נהגו לענין הדסים שבזמננו שאינם עומדים להנאת ריח (עפ"י מנחת שלמה נא, כג). ויש שדנו להחמיר (ע"ש ובשבט הלוי ח"א קפא).

עלי קנים ועלי גפנים שגבבם לחובה (= מחבוא. יש לפרש בדוקא וי"ל שדיבר בהווה. תוס'); ליקטם לאכילה – יש בהם משום קדושת שביעית. ליקטם לעצים – אין בהם משום קדושת שביעית (שסתמם לכך ולכך, לפיכך הולכים אחר מחשבתו. עפ"י רש"י ועתוס').

ב. אין מוסרים פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה (לכם לאכלה). רבי יוסי אומר: מוסרים (לכם – לכל צרכיכם). ופירשו שאפילו לרבי יוסי אין לעשות מהם מלוגמא (= רפואה), זילוף (בבית, לריח טוב) ואפיקטיוזין (= שיקוי להקאה. לאכלה – להוציא אלו שאינם שוים בכל אדם).